Чыла эллаše пролетарий-шамыч, ушныза!

Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!

Ямде лий

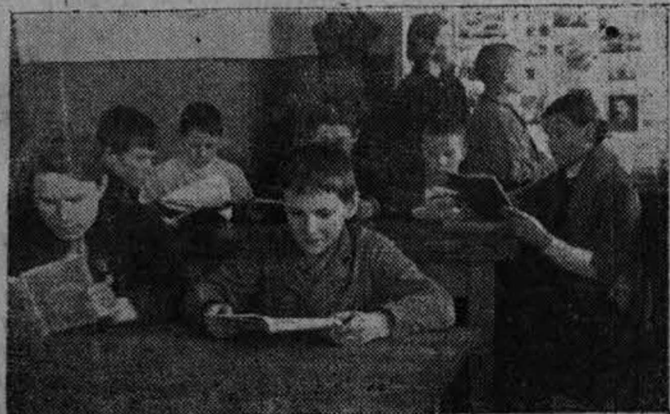

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрт, „Ямде лий" редакций.

Пионер пӧртын лудмо залыштыже йоча-шамыч каникул годым художественный литературым лудыт. Фото М. Чуршуковын.

Тунемше-шамыч коклаште оборонный пашам виянгдена

8-ше январьыште Йошкар-Ола Пионер пӧртеш оласе тунемше-оборонный значкист-шамыч Марийский АССР Верховный Совет Президиум Председатель Т. И. Кавалеров йолташ дене вашлийыныт.

Кас. 5 шагат жап. Залышке пиалан йоча-шамыч погыненыт. Сылнештарыме, волгыдо залыште „Три танкиста" муро йӱк шергылтеш. Чылаштынат тӱсышт куанымаш шыргыжеш.

Йоча-шамычын мурен чарнымекышт Кавалеров йолташ речь дене выступатлен. Тудо йоча-шамычым весела каникул дене саламла да советский йоча-шамычын пиалан илышышт нерген, партий ден правительствын, лично Сталин йолташын йоча-шамыч верч тыршымышт нерген ойла.

— „Мемнан советский йоча-шамыч эн пиалан улыт, нунылан тунемаш чыла условий уло. Те кызыт, йоча-шамыч, ончыклык инженер, врач, летчик, танкист, учитель улыда. Йоча шамыч шкеныштын шонымыштым тӱрыс шуктен кертыт, тидлан сайын да отлично тунемаш кӱлеш. Тендан задача—сайын кенен, хорошо да отлично отметка дене гына тунемаш".

Йоча-шамыч „пиалан илыш пумыжлан Сталин йолташлан тау" манын ик йӱк дене великий Сталиным саламлат.

Дмитрева Ида оласе пионер-шамыч лӱм дене сай да отлично тунемаш, ныл оборонный значоклан кормым сдаташ обязательствым налеш.

Варажым пионер пӧртысӧ драмкружокын 1-ше группыжо Валентин Катаевын „Белеет парус одинокий" пьесыжым модын ончыктыш. Модшо-шамыч кокла гыч Каваленко Муза, Пекшыпаева Муза, Илюшин Юра поснак сайын модыч.

С. Чайкина.

Оборонный соревнованийлан ямдылалтыт

Шиньша средний школышто тунемше-шамыч оборонный соревнованийлан виян ямдылалтыт.

Школысо ПВХО кружок пашам сайын ышта. Кружокым военрук А. Н. Николаев вуйлата. Тудо шке пашажым йӧратен ышта. Кызыт кружокышто 51 йоча-шамыч членлан шогат.

Каникул жапыште 27 тунемше-шамыч ПВХО значоклан нормым сдатленыт.

С. Кузнецов.

Морко район.

* * *

Йошкар-Ола Пионер пӧртысӧ оборонный кружок член-шамыч соревнованийлан ямдылалтыт. Тиде кечылаште БГСО-лан 20 тунемше, ЮВС-лан 12 тунемше, ПВХО значоклан 9 тунемше нормым сдатленыт.

Сима.

Йошкар Ола пионер пӧртыштӧ отличница Алмаметова Роза тунемме дневникшым шке йолташыже-шамычлан ончыкта. Фото М. Чуршуковын.

ВЛКСМ Центральный Комитетын Х пленумжылан ВЛКСМ ЦК секретарь Н. Н. Романов йолташ мо нерген докладыватлен

ВЛКСМ Центральный Комитетын Х пленумжо „Школын уставше, тунемше-шамычын поведений правилыже-шамыч да школышто дисциплиным пеҥгыдемдыме шотышто комсомольский организаций-шамычын задачышт нерген" докладым обсуждатлен. Тиде доклад дене ЦК ВЛКСМ секретарь Н. Н. Романов йолташ выступатлен.

Тудо шке докладшым ВКП(б) XVIII с'ездын Кумышо Сталинский Пятилеткыште калык туныктымо пашаште могай кугу задача-шамычым шындымыже нерген ойлымаш гыч тӱҥалын.

Тиде задача-шамычым шукталаш школа пашам шукылан саемдаш, тудым эше утларак пеҥгыдемдаш кӱлеш.

Школа верч кугун тыршен, ВКП(б) ЦК кажне школа типлан специальный Уставым да тунемше-шамычын поведений правилашамычым ышташ кӱлмӧ нерген пунчалым луктын. Кызыт школын Устав проектше уло. Тушто школын чыла пашаштыже тӱҥ задача да главный положений-шамыч возалтыныт. Тиде Уставын проектшым ВЛКСМ ЦК-ын Х пленумыштыжо обсуждатлаш шындыме.

Романов йолташ Устав проектын глава-шамычыштым икте почеш весым раш каласкала. Кокымшо главаште средний школын учебный частьше да школьный пашан содержанийже нерген ойлалтеш. Тыште преподаватлыме предмет-шамыч перечислятлалтыт.

Тунемше-шамыч средний школым тунемын пытарымек, высший учебный заведенийыш пурашлан да практический паша ышташ чыла кӱлеш шинчымашым налыт. Мемнан главный ден главный огыл предмет-шамыч уке, чыланат ик гай кӱлешан улыт. Но тыгеат лиеда: посна тунемше-шамыч да южо школа руководитель-шамыч пение, рисование, черчение, физкультура предмет-шамычым пеш важныяк огытыл манын шотлат да нунылан вниманийым шагал ойырат. Тыгай койыш чын огыл да вредный.

Уставын проектыштыже национальный республиклаште руш йылмым тунемме шотышто кугу значений ойыралтеш. Руш йылме—Советский Союзын калык-шамыч коклаште кылым кучымаште куатле средства улеш. Пытартыш жапыште руш йылмым преподаватлымаште шагал огыл сеҥымаш-шамыч улыт. Молодежь руш йылмым кугу кумыл дене тунемеш.

Но тыштат шуко ситыдымаш уло. Комсомол ончыл учитель-шамычлан да калык туныктымо орган-шамычлан руш йылме туныктымым саемдымаште да руш йылме дене туныктышым ямдылымаште эше пачарын полша...

ВЛКСМ ЦК секретарь Н. Н. РОМАНОВ.

Умбакыже Романов йолташ советский учитель нерген ойла. Тудо В. И. Ленинын ойлымыжым каласа: „учитель мыслым шочыкташ предрассудко-шамыч ваштареш кучедалаш призван, кудо-шамыч эше ты мартен массыште существоватлат". Учитель—тиде заботливый да внимательный воспитатель, тудо умылдымым умылтара, туныкта, культура дек приобщатла, илышым палаш туныкта да мыслылан да тыршымашлан направленийым пуа. Учитель—йолташ, руководитель, друг да воспитатлыше. Тудо пӱтынь элын вниманийже да тыршымашыже дене окружатлыме мемнан родинын ончыл еҥже. Школышто учитель—главный еҥ. Но южо школьный комсомольский организаций ден пионерский отрядлаште учитель дек чын огыл отношений уло. Комсомолец ден пионер шамыч учительын авторитетшым нӧлталшаш верч огыт кучедал велӧ огыл, а мӧнгешла, шкеак учительым мыскылыше хулиганский пашан организаторышт улыт.

Школьный комсомольский организаций ден пионерский отряд-шамыч эше чӱкыдын тунемше-шамычын тыгай хулиганский поступкышт деч ӧрдыштӧ эртен кайт, тыгай койышым пыташ огыт тырше. Учительын авторитетшым нӧлталмаште да тудын деке пагалымашым воспитатлымаште школышто комсомолын да пионерский организаций-шамычын задачышт лийман.

Школын Устав проектыштыже тунемше-шамычын правашым велӧ огыл, эше обязанностьыштымат раш ончыктымо. Поведений правилыште тӱҥжӧ—тиде школышто тунемме качествым саемдымаште кугун полшышо дисциплиным чот кучымаш, ваш-ваш да старший-шамыч дене шыма отношений, культурный навык-шамычым прививатлымаш, школьный да общественный ӱзгар дек пагален ончымаш, школьник-шамычын хулиганымышт да антиобщественный поступкышт ваштареш кучедалмаш лийын шога.

Тунеммашке кӱлеш семын относитлыдыме школьник-шамыч кажне школышто шагал огыл улыт. Нуно чӱчкыдынак урокыш вараш кодын толыт, классыште весылан каласкален шинчат. Школын урокым ямдылыде, адак учебник ден тетрадь-шамычым пеленышт налде толмаш чӱчкыдын лиеда. Тыгай случай-шамыч школышто пеш шуко улыт. Школьный комсомольский организаций-шамычлан тунемше-шамычын тыгай поведенийыштым осудитлаш да нунын ваштареш кучедалаш кӱлеш.

Советский школьник шкенжын чыла поступкыштыжат организованность дек дисциплинын примерже лийман. Классыш звонок лиймек, тунамак пурыман. Урокылан эре ямде лийман. Учитель але старший йолташ классыш пура гын, школьник-шамыч шогалшаш улыт да пурышын разрешенийже почеш иже шинчаш лиеш. Советский школьниклан дисциплинированный да аккуратный лийман. Мӧнгӧ пумо пашам шке жапыштыже шуктыман.

Советский школьниклан учитель, родитель, шкенжын йолташыже-шамыч дене тыматлын обращатлыше лийман.

Школысо комсомольский организаций школьный ил-шын чыла вопросыжо дене занимайтлышаш. Тудлан кажне тунемше дек моштен лишемман, тудын сай ден начар могыржым

Мучашыже 2-шо стр.

СССР-ын северо-западный границыштыже. Снимкыште: Боевой ден политический подготовкын отличникше комсомолец А. А. Орлов.
Фото ТАСС-ын

В. А. Дегтярев йолташлан СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ ТРУДЫН ГЕРОИЖО званийым присвоитлыме нерген

СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ПРЕЗИДИУМЫН

УКАЗШЕ

Йошкар Армий вооруженийын у посна важный образецше-шамычым изобретатлыме да конструироватлыме пашаште выдающийся заслугым ыштымылан Василий Алексеевич **Дегтярев** йолташлан СССР-ын высший наградыжым—**Ленин орденым** вручитлен да 50 тӱжем тенге окса премийым пуэн, **социалистический трудын геройжо** званийым присвоитлаш.

СССР Верховный Совет Президиум Председательын заместительже—А. БАДАЕВ.

СССР Верховный Совет Президиумын Секретарьже—А. ГОРКИН.

Москва, Кремль. 1940 ий 2 январь.

КАНИКУЛ ГОДЫМ

Каникул годым мемнан школышто эче дене соревнований лиеш. Тиде соревнованийыште ме палена, кӧ мемнан школышто эн сай лыжник.

4-ше январьыште кожлашке эче дене каена, яндар южышто коштына. А 8 ше январьыште школеш антирелигиозный тема дене лекций лиеш. Вот тушко мемнан школысо чыла тунемше-шамычат мияш сӧрышт.

А. Рукавишников.

Шернур район, Коклела НСШ.

ВЛКСМ Центральный Комитетын X пленумжылан ВЛКСМ ЦК секретарь Н. Н. Романов йолташ мо нерген докладыватлен

(Мучаш)

шинчаш да тудын дек влиятлаш.

Тунемшын шкенжым кузе кучышаш вопрослан тунемше-шамычын поведений правила точно отвечатла. Тиде правилым чыла школьник-шамыч келгын палышт да раш шуктен шогышт.

Романов йолташ докладшын заключенийыштыже теве мо нерген ойлен: комсомол йоча-шамыч верч нунын школышто улмышт годым велэ огыл заботитлышаш, школьный комсомольский организаций - шамыч йоча-шамычлан школа деч ӧрдыштат культурный, интересный илышым организоватлышаш улыт, кудовечылаште форпост, туштак вожатый-шамыч лийышт. Йоча-шамычын каныме жапышт куанымаш дене эртыже манын тыршаш кӱлеш.

Кызыт юный пионер-шамычын у правилышт пуртатлыт. Нунын значенийышт пеш кугу. Нуно пионерский организацийым пенгыдемдат да отряд ден звенашамычын пашаштым саемдат. Тиде правило-шамыч пионер-шамычлан большевистский черта-шамычым, родиналан, Всесоюзный Коммунистический (большевик-шамыч) партийлан, шемерын другшо да учительже—Сталин йолташлан мучашдыме йӧратымашым, шокшо преданностым прививатлаш полшат.

И. Д. Папанин

МОНДЫДЫМАШЛЫК ВАШЛИЙМАШ

Кремльыште Северный полюс гоч Северный Америкыш мемнан летчик-шамычын чоҥештымышт нерген вопросым обсуждатлыме. Иосиф Виссарионович Сталин тиде сложный чоҥештымаш годым ийгече нерген сведенийым кӧ да кузе пуэн шогышашым обычный сталинский мудрость дене интересоватлен. Тыге ийын коштшо ий ӱмбалне—Арктикын шӱмешыже станцийым организоватлыме план лийын.

Вара, экспедицийым ямдылаш тӱҥалме годым, Сталин йолташ кажне участник - шамыч нерген, ямдылалтмашын пӱтынь тыгыде пашажым сайын йодыштын. Сталинский тыршымаш ден вниманий мемнам пеш чот куандареныт.

Туштат, ийын коштшо ий ӱмбалне, ме вождьын поддержкыжым шижын шоген улына. Ий ӱмбалне илымына годым. Сталинын образшым ик минутланат монден она ул. Палатмыште тудын портретше кечен. Сталин шыргыжын мемнам ончен, нелэ паша годым мемнам куандарен.

Дрейфын пытышашыже годым мемнан ий пеш писын каяш тӱҥалын. Мемнам утарыме шотышто исак эркын тарванылмашат кугу шучкылыкым конден кертеш ыле. Океаныш лекмеке, мемнам утараш ок лий ыле. Сталин йолташын тыршымыже дене гына мемнам жапыште ий ӱмбач налме.

Мемнам ий ӱмбач утарашлан лӱмын штабым ыштыме. Тиде штаб Микоян йолташын секретариатыштыже пашам ыштен. Секретариатын пашаенже-шамыч Сталин йолташын мемнан верч волноватлымыжым, тыршымыжым мыланем каласкаленыт, тудо мемнан деч телеграммым налме нерген, мемнам ий ӱмбач налме шотышто паша кузе каймым йодыштын. Тудо комнатыш пурен, шинелжым кудашын да лукышко шинчын, вара шыпак йодын: „Иктаж-могай у увер уло мо?"

Ме шинчена, ме ӱмыреш шарнаш тӱҥалына—дрейф пытымекат, уэш Сталинлан обязан улына.

* * *

Высший школласе пашаен-шамыч приемышто шуко оратор-профессор-шамыч, наукын енгышт-шамыч выступатлышт. Сталин йолташат эркын кынелын (тудо пеш ноен ыле), микрофон деке мийыш да каласкалаш тӱҥале. Тудо речьым ойлен огыл, а тыматлын, простойын каласкален... Мый туддене йыгыре гаяк шогенам да тудым внимательно онченам, мутшым пеш чот колыштынам.

* * *

Илыше айдеме нерген сталинский тыршымашын мучашыже уке.

Кодшо ий (1938 ий—ред.) мыйын шӱмлан йӧсын тучаш тӱҥалын. Паша ыштыме кабинетыштем мыйын сердечный припадок лийме нерген Правительствылан увертарен велэ шуктеныт, тунамак Микоян йолташ мыйым пеш вашке больницыш наҥгаяш приказатлен. Врач-шамыч мыланем вашке гына отпускыш каяш да эмлалташ настаиватленыт, но мый нуным колыштын омыл, паша пеш шуко ыле. Шыже мучашеш гына эмлалташ Кисловодскыш каенам. Но тушто мыланем йӧратыме Сталинын внима нийыштыже улмем уло вием дене шижын нальым. Мыланем мутым пумо деч ончыч, Сталин йолташ Поскребышев йолташ гоч пален налын:

— А тудлан выступатлаш врач-шамыч разрешитленыт?

* * *

Сталин йолташ дене шукерте огыл, Первый Конный армийын 20-шо идалыкшым пайремлыме годым, тыгылай мӧнгысӧ обстановкышто уэш вашлийынам. Тудо советский элын илышыже нерген, панский ига деч йӧршешак утаралтше Западный Белоруссийысе ден Украинысе калык-шамыч нерген шокшын да кугу йӧратымаш дене эркын каласкален.

И. В. СТАЛИН ден И. Д. ПАПАНИН.

митинглаште выступатлаш да доклад-шамычым ышташ тӱкныш. Шӱмем чытен кертын огыл, мый черланен, вакшыштак кияш тӱҥалым. Паша пеш начар лийын, уже врач-шамычын мыйым тӧрлаташлан ӱшанымышт пытен ыле. Москва гычын самолет дене профессор-шамыч чоҥештен толыныт ыле.

Йӱдым кенета Сталин йолташ дечын телеграмма толеш:

„Папанин йолташлан ЦК ден СНК-н 29 декабрьысе решенийышт увертаралтеш: 1) Тазалыкше начар улмылан кӧра Папанинлан эмлалтмыже годым тӱрлӧ собранийлаште выступатлымыжым чараш. 2) Папанинын нарзанным приниматлымажыжым иземдаш але йӧршеш чараш санаторий директор Коротковым обязатлаш. СССР СНК Председатель Молотов, ЦК Секретарь Сталин".

Мый телеграммым лудым да чытен ыжым керт, шортын колдышым. Сталинский тыршымаш мыйын уло чонем тарватен.

Мемнан партийын 18-ше с'ездшын делегатше лияш мыйын пиалем лийын. Пренийыште ойлаш возалтынам. И тушто адакат мый

Сталин йолташ кажне дене ласкан кутырен. Тудо тышке йолташ да друг семын толын.

Первый Конный армийын соратникше-шамычын уло чон дене кутырымашышт ятыр жап шуйнен. Сталин йолташ Первый Конный армий организоватлымын первый кечылаже нерген, боевой эпизод-шамычым, легендарный буденновец-шамычын лӱмыштым шарнен каласкалыш.

Тиде кастене мый Иосиф Виссарионовичын обществыштыже шуко жапым эртарышым.

— Вашке тыйын кудло ий темме кечет шуэш,— манын Сталин йолташлан мый каласышым.—Пӱтынь тӱнясе калыкын пиалже да куанымашыже верч чыла шуко национальностян да шуко миллионан калык дене пырля тыланет кум гана эше тынарым илаш уло чон дене желатлена!

— Молан тынар шукыжо!—Сталин йолташ воштылын.

— Те колыдымашлык улыда, мемнан шерге учитель да вождьна,—каласышым мый.

МЕ КУАНЕН КАНЕНА

Кодшо ийысе семынак тенијат ВЛКСМ Маробком ден Чодра да сплав пашаен-шамыч профсоюзын Областной комитетше Куяреш теле пионерский лагерьым организоватленыт. Тушто Марийский республикысе 104 йоча-шамыч теле каникулыштым эртарат. Нунын кузе канымышт нерген ме тачысе номереш печатлена.

Пионервожатый СПИРИНА ШУРА йоча-шамычлан интересный книгам лудеш.

Кудымшо январьыште

6 январьыште, кастене, ме чыланат красный уголокыш погынышна. Тыште Маргосфилармонийын артистше-шамычын выступатлымыштым колыштна. Солист Илья Иванович Фроликов Сталин нерген, капитан нерген мурым, машинистын мурыжым мурыш. Тудын мурыжо мыланна пеш келшыш. Тудын почеш Мария Михайловна Любскаян пионерский муро-шамыч дене выступатлымыжым колыштна. Вокальный ансамбль „Физкультурная", „Сулико", „На рыбалке у реки" муро-шамычым мурыш, а Мария Станиславовна Михальская шуточный муро-шамычым исполнитлыш. Эн утларакше мыланна Маргосфилармонийын артистше Мокеевын юмористический ойлымаш-шамыч дене выступатлымыже келшыш. Тудо „Арифметика", „Телефон" ойлымаш-шамычым каласыш, воштылтышан мурым мурыш. Мемнан кокла гыч нигöат воштылде чытен ыш керт. Ме эше тыгай концертым вучена.

Отмахова Лида.

Йоратыме модышна

Мемнан лагерьыште пеш кугу биллиард уло, тудо ик комнатым заниматла. Тудын шар-шамычшат апельсин гай кугу улыт. Мый биллиард дене 1934 ий годсекак модам, но эше тыгай кугу биллиард дене шагал модынам. Лагерьыш толмекак тудын дене модаш тӱҥальым. Моло йоча-шамыч дене пырля мый жапым утларакше тыште эртарем, тудо мемнан йöратыме модышна. Эн ончыч мый южыштлан сеҥалтам ыле. Варажым утларак чаплын модаш тӱҥальым. Вот кызыт ынде сайын модам, ынде чыла йоча-шамычымат сеҥем. Садлан мыйым нуно биллиард дене чемпион манын лӱмденыт.

КРОПОТОВ ВИТАЛИЙ.

МАСЛЕННИКОВА ЭЛЬВИРА, ОРЛОВСКАЯ НЮРА да НЕНАШКИНА МАНЯ эче дене прогулкыш лектыныт.

Фото М. Чуршуковын.

КУЗЕ НУНО КАНАТ

Эрдене, кандаш шагатыште, лагерь пöртын коридоржо мучко онгыр йӱк шергылтеш. Комнатла гыч йоча-шамыч лектедаш тӱҥалыт, нуно шӱргым мушкаш каят. Шӱргым мушмек, лагерный кече тӱҥалеш. Южышт шокшо вургемыштым чиен, яндар южышко шӱлалташ лектыт, коньким, лыжым чиен мунчалташ каят. Эр кочкыш 9 шагатлан лиеш. Тиде марте пионер-шамыч чодраште ече дене кошттын савырнат, катокышто мунчалтыл налыт. Биллиардный комнатыште кугу биллиард шога. Тудын йыр эре йоча-шамыч лиыт. Эр тӱҥалын, кас марте тушто биллиардный шар-шамычын ваш перныл-мышт шокта.

9 шагатыште адак звонок йӱк. Йоча-шамычым тамле эр кочкыш вуча. Нунылан официантка-шамыч тамыле кочкыш-шамычым нумалыт. Сайын кочмаш—йоча-шамычын тазалыкыштлан эн кӱлеш.

Кочмо деч вара пионервожатый Шура Спирина пионер-шамычым модаш наҥгая.

Ик пöлемыште ала-кö пианиным шокта. Омсаште возымо: „Красный уголок". Шура почеш тышке шуко йоча-шамыч пурышт.

— Кузе ынде модына?—йодо вожатый.

— Айста пырыс ден коляла!

Тунамак йоча-шамыч кругыш шогалыч. Икте пырыс лие, весе—коля. Вот и пырыс колям поктылаш тӱҥале...

Модмашке врач Василий Игнатьевичат тольо. Тудо шонго, но йоча-шамыч дене пырля модаш пеш куана, вет йоча-шамыч пеш весела улыт.

Биллиардный чемпион Кропотов Витя, эр кочкышым ыштымек, викак биллиард дене модаш тӱҥале.

Йоча-шамыч патефоным колышташ пеш йöратат.

Фото М. Чуршуковын.

Тудо уже кокымшо партийым модеш, первый партийым сеҥен налын.

Лыжник ден конькист-шамыч адакат яндар южышко модаш лектыч. Ӱдыр-шамычат ече дене мунчал-тылаш пеш йöратат.

— Мый каникул жапем утларакше яндар южышто эртарем,— Йошкар - Оласе 9-ше №-ан средний школа гыч толшо Смехов Доня ойла. Чынак, тудым катокышто але чодраште ече дене коштмыж чӱчкыдын ужаш лиеш.

1 шагатыште кечывал кочкыш, вара „мертвый час". „Мертвый час" деч вара йоча-шамыч адакат шолаш тӱҥалыт. Нуно чыланат красный уголокыш погынат да тӱрлö семын модыт, танцоватлат. Южгынам нуно тӱшкан интересный книга-шамычым лудыт.

Вот почтальон кызыт гына свежа газета-шамычым конден. Йоча-шамыч увер-шамычым газетла гыч пален налыт. Журналлаште изирак йоча-шамыч сӱретым ончат. Каныме пöртын массовикше Зоя йоча-шамычлан лудашышт библиотека гыч книгам пуэда.

Теве 6-шо январьыште каныше-шамычлан Маргосфилармоний гыч толшо артист-шамыч чапле концертым ончыктышт. А эрлашыжым лагерьыште елка лийын, тыште йоча-шамыч веселан модыныт.

Кас кочкышым ыштымеке, йоча-шамыч 10 шагат марте модыт. 10 шагатыште онгыр йӱк почеш нуно малаш возыт.

Тыге Куярский теле пионерский лагерьыште кече эрта, тыге нуно веселан канат.

Йыв. Федотов.

Весела елка

7-ше январьыште мемнан дене пайрем лие: ме елкым пеш веселан эртарышна. Елкышко южо йоча-шамыч маскым чиен тольыч, нуно тушто тӱрлö воштылтышым ыштыльыч. Шерстнев Женя чыла йоча-шамычым ий дене саламлыш. Вара ту о почеламутым лудо. Тудын почеш моло-шамыч выступатлаш тӱҥальыч. Ермолаева Нина, Пономарева Галя, Голишникова Нина пеш сылнын танцоватлышт.

10 шагат марте ме елка йыр мурышна, куштышна, модна.

Мемнан елка пеш веселан эртыш.

Шура Спирина.

Яндар южышто

Мый ече дене да коньки дене мунчалтылаш пеш йöратем. Куярысе пионерский лагерьыш толмекем моткоч йывыртышым: тыште ечат, конькиат пеш шуко улмаш, а коньки дене мунчалтылаш каток уло, ече дене чодраште мунчалтыл кошташ пеш сай. Мый яндар южышто ятыр жап лиедем. Эрдене кынелмеке, эр кочкыш марте ик шагат мунчалтыл коштына. Вара кочмо деч вара катокыш каем. Катокышто ме ӱчашен мунчалтылына. Мый нигö деч писын каен кертам.

Мый сай конькист, лыжник лияш шонем. Тидлан кызыт писын кошташ тунемам.

Смехов Доня.

Курык ӱмбач издер дене мунчалташ могай сай!

СНИМКЫШТЕ: ЯРГИНА ФАЯ, ЛЫЧАНГИНА МАРГАРИТА, КЛИНОВИЦКАЯ ЛИДА мунчалташ толыныт.

Фото М. Чуршуковын.

„ЯМДЕ ЛИЙ“ ГАЗЕТ ЛУДШО-ШАМЫЧЫН МОДЫШЫШТ

Военно-морской модыш

МОДЫШЫМ М. РАЙХЕНБЕРГ ВУЙЛАТА

ТРЕВОГА

(ПЕРВЫЙ ОЙЛЫМАШ)

Серысе охраныш „Пионер“ крейсерже тенгызыште Советский Союзын серже воктен эркын каен. Шола борт гыч горизонтышто кӱкшакарак, курыкан сер изиш койын. Ийгече неш ояр, тенгыз изи толкын дене эркын лӱнгген. Корабльыште кажныже шке пашажым ыштен.

Радиорубкышто шып. Дежурный радист вылышышкыже наушникым чиен, ала-мом журналыш возгален, кенета тудо шке корабльжын ӱжмӧ гай сигналжым колын. Журналым содор ӧрдыжыш шӱкалын, радист приемлан ямдылалтын.

„Пионер“ колыштеш“,—тудо эфирыш передатлен, да тудо минутыштак наушникыште радиотелеграфын сигналже шокташ тӱҥалын. Точка да тире-шамычым опытный радист Морзе азбука почеш колыштмо семын приниматлен. Радиограмма тыгай улмаш:

·—·—· ·· ——— —··· ·—· —·— ·—··· ·———— ··· · ·—·· —·——— —·

—··— ·—·— —— ·— —· —·· ·· ·—· ··· — —·—— ·—·· ·— —·

·—— ——— ——·· —·· ··— ————— —· —·—— ·——— ·—· ·— ——··

·——· ·—·· —·— ·— ····— ···· —· ——— ·—· —·· ————— ··

·—· ———— — ·— ————— —· ·—— ·———— ··· — ————— ——— ··—

—·· ——— ·——· ——· ——— — ·— ———— —· ——· —— —· ·— —·

··· · ·—· —·· · —— ——· ··· — —·— ··— ·—· ···

—··· —· — ——— ·—·· ———— ———— —— — ··— ———— —— ·——·

···· ——·—·— ——·· ·—· —·—— —— ··— ··— —·—— —··· ···

·——— ——· ——— — ·· ·—— —· ·· —·— ··— ·—·· —— ——— ·——·

·—· —·—— ———— ·—·· · ·—· ·—·· ··· ·— — ··— —·· —·——— —·

·—— ·· ·——— ··—— —·—— —— ·———· —— ·——· · —— —· ·— ·——·

——·· ·— —·· ·— ··— ·—— ·——· ——— ·—·—· ·— ·—· —·—— ——· ·—

Радист радиограммым приниматлыме нерген „квитанцийым“ передатлен да звонокын кнопкыжым темдалын.

—Кызытак командирлан намиен пуаш,— толшо посыльный енглан тудо радиограммым пушыла каласен.

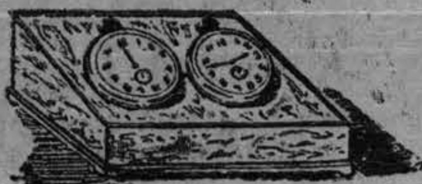
Командир кӱварыште шоген да корабльын курсшым проверятлен. Путевой компасын стрелкыже корабль кайме направленийлан тыгай положенийыште улмаш:

— Командир йолташ,—телеграммым пуэн, командирлан посыльный каласен,—срочный, тыланда кызытак доложитлаш приказатлыме.

Командир депешым писын лудын лектын. Тудын тӱсыжӧ ласка огыллан кӧра вычкемышын койын, но вычкемыш вашке эртен каен.

—Лейтенант Федоров йолташ, мемнан координат - шамычнам определитлыза,—тудо штурманын помощникшылан каласен.

— Мый лач кызыт гына определитлышым, командир йолташ. Теве верысе жап судовой шагат, а теве хронометр дене тӧрлымӧ, первый меридиан—Гринвич жап дене коштшо шагат. Мемнан широтана Норд 45 градус.—Тудо футлярыш пыштыме шагат-шамычым командир деке лишкырак шӱкалын.

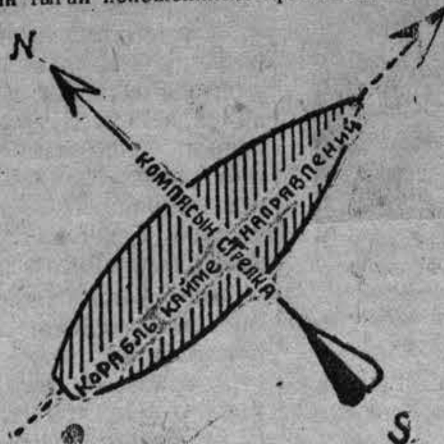

Верысе жапан шагат кечывалым ончыктен. Хронометр дене тӧрлымӧ, первый меридиан—Гринвич жап дене коштшо шагат 2 шагатат 48 минут эрым ончыктен.

Командир шагатым ончалын да ушыштыжо ала-мом писын шотлен налын.

—Ме вунын дене ик широташте улына, но долгота мемнан ик гай огыл. Кызытак курсым вашталташ кӱлеш,—решитлен тудо, вара рулевойлан приказанийым пуэн:— Рульым шолашке!

Икмыняр секунд гыч корабльын нерже компасын стрелкыже дене таҥастарымаште савырнаш тӱҥалын. Командир корабльын курсшо вашталтмым внимательно ончен. Кунам корабль компасын стрелкыжлан тыгай положенийым приниматлен,

... командир командоватлен:

— Тыге кучаш!

Корабль каласыме курс почеш каяш тӱҥалын.

— Чыланат шке верышке, бойлан ямдылалташ,—командир вахтенныйлан эркын приказатлен.

Вахтенный боевой тревога сигналым включитлен. Кок минут гыч чыланат шке верыштышт лийыныт.

— Вахтенный командир йолташ, машиныш приказанийым передатлыза—20 узел скоростьым шындаш.

— 20 узел скоростьым шындаш уло!

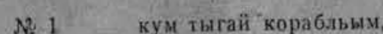
Чыланат чытен кертде горизонтыш ончаленыт, но тенгызыште ондакысе семынак нимат койын огыл.

Командирский рубкышто телефон звонитлен. Вахтенный сигнальщик сигнальный мостик (корабльысе эн кӱшыл вер) гыч увертарен:

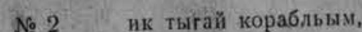
— Горизонтышто вич корабль-шамыч койыт.

Эше пел шагат гыч командирский рубка гыч корабль-шамыч раш койыныт. Шке бинокльжо гыч ончен, командир кавӓн волгыдо тӱрыштыжӧ вич боевой корабль-шамычын силуэтыштым ужын.

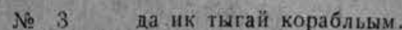
Командир ужын:

№ 1 кум тыгай корабльым,

№ 2 ик тыгай корабльым,

№ 3 да ик тыгай корабльым.

— Флот дене командоватлышылан радироватлыза,—командир шке помощникшылан приказым пуэн,—а ме нуным изиш гынат кучен шогыктена. Конечне, вий ик гай огыл, но...—вара телефон деке савырнен, командир спокойно командоватлен:

—Носовой орудийым заряжатлаш! Противникын корабльже-шамыч ӱмбак огонь!

Кок носовой орудий-шамычын луймӧ йӱкышт толкын ӱмбалне шергылтын.

Морзен русский да международный алфавитше

Русский буква-шамыч	Международн. буква-шамыч	Морзен знакше-шамыч
а	a	·—
я	ä	·—·—
—	à, â	·——·—
б	b	—···
ц	c	—·—·
ш	ch	————
д	d	—··
е	e	·
—	é	··—··
ф		··—·
г	g	——·
х	h	····
и	i	··
й		·———
к	k	—·—
л	l	·—··
м	m	——
н	n	—·
о	o	———
ч	ö	———·
п	p	·——·
щ	q	——·—
р	r	·—·
с	s	···
т	t	—
у	u	··—
ю	ü	··——
ж	v	···—
в	w	·——
ь	x	—··—
ы	y	—·——
з	z	——··

Цифр-шамыч:

1 ·————
2 ··———
3 ···——
4 ····—
5 ·····
6 —····
7 ——···
8 ———··
9 ————·
(0)10 —————

Условныз а препинаний шамыч:

Точка . (.) ·· ·· ··

Йодыш-шамыч

1. „Пионер“ крейсерын командиржылан колтымо радиограммым лудса.
2. Радиограммым налме деч ончыч крейсер могай курс дене (светын кудо могырышкыжо) каен? (1-ше сӱрет).
3. Шагат дене корабльын долготажым определитлыза. (2-шо сӱрет).

Командир тидым ушыштыжак шотлен налын, а те кагаз ден карандашым налын шотлыза.

4. Командирын „тыге кучаш“ манмыже деч вара крейсер могай курс дене (светын кудо могырышкыжо) каен? (3-шо сӱрет).
5. Корабльын скоростьшым палыктыше приборын лӱмжӧ кузе, да мо тугай 20 узел скорость?
6. Молан сигнальщик сигнальный мостик гыч неприятельын корабльже-шамычым командир деч ончыч ужын?
7. Командир бинокль дене ончымыжо годым боевой корабль-шамычын могай типыштым ужын?

Умлыдымо мут-шамычым умылтарена:

Курс—корабльын кайме направленийже.

Депеша—пеш срочный увер.

Борт—корабльласе ӧрдыж могыр.

Координат—мланде шарын могай точкыштыжо улмым палыктыше величина.

Хронометр—астрономически пеш точно коштшо, специальный яшлыкыште кечыше шагат.

Норд—немецкий мут. Северым международный йылме дене тыге маныт.

Гринвич—мланде шарысе О градусан долгота.

Посыльный—звонокым пушо енгын комнатышкыже колтымо ен.

Отв. редактор— **И. М. МУЗУРОВ.**

Уполн. Марглавлита № А—9. Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже.